

Long olgeta hap long wol, ol manmeri i ken kisim moa infomesen—onlain na long sosol midia, na tu long ol narapela midia kain olsem radio, niuspepa na televisen. Em i impoten olsem olgeta lain i mas skelim gut ol samting na save hau long klia gut long olgeta dispela infomesen na bai ol i ken kisim stretpela infomesen, na ol i no ken mistek na serim ol giaman infomesen na nius.

Wanem samting em midia literesi?

Ol literet manmeri em i ken 'ritim' olgeta kain midia—dispela em i toktok long televisen na radio, ol niuspepa, na ol infomesen i stap long intanet. Ol i ken klia gut, skelim na tingting gut long ol infomesen we ol i kisim.

Long kamap wanpela literet man o meri, em i impoten long skelim gut dispela em i wanem kain infomesen, em i kam long wanem hap, na bilong wanem ol i kamapim dispela infomesen.

Hau long luksave long giaman infomesen

Wanpela giaman infomesen i ken kamapim hevi. Em i ken wanpela samting we yu ritim, harim, o samting we wanpela pren o famili bilong yu i serim. Eksampel em ol kain samting olsem ol mirakel marasin bilong ol sik o medikel kondisen, o sampela stori bilong sutim bel na mekim manmeri i pilim pret, belhat o wari.

Em i impoten long lainim hau long luksave long giaman infomesen na luksave long wanem stori em i tru na wanem stori em i tingting tasol bilong wanpela man o meri, o sapos dispela samting em i no tru. Yu ken mekim ol dispela foapela samting long helpim yu:

1. Kisim **olgeta stori**. No ken hariap long bilipim olgeta samting yu lukim o harim.
2. Sekim **source** o as bilong dispela stori - husat i kamapim dispela infomesen o stori na painimaut sapos ol dispela lain i gutpela lain we i save kamapim trupela stori. Wanem as tingting bilong ol? Ol i save stap long we?
3. Sekim **evidens** olsem dispela infomesen em i stret na i tru. Yu mas kisim was taim yu lukim ol toktok we i no gat evidens, ol piksa, namba, toktok o deit we i no gat as bilong ol, i luk olsem ol i bilong bipo o i no gat moa infomesen long dispela stori.
4. Kisim **olgeta infomesen long dispela stori** - painim ol narapela ripot o infomesen i kam long ol lain we yu ken trastim long sekim olsem dispela infomesen em i korek.

Sapos yu lukim o harim giaman infomesen

1. No ken serim.
2. Sapos yu postim dispela stori, rausim dispela stori.
3. Sapos wanpela pren o famili memba bilong yu i serim dispela stori, yu ken toktok isi long em wantaim rispek, eksampel, salim wanpela praivet mesej na tokim em.

Olgeta manmeri i gat wok long mekim na helpim long stopim giaman infomesen long spread. Olgeta taim, yu mas tingting pastaim bipo yu serim infomesen.

Long moa infomesen, lukim infomesen pepa bilong Netsafe New Zealand long ['How to spot fake news'](#)

